

От Девети до Десети

Публикувано от mOn на 11.03.2010

От Девети до Десети (есе)

Стана въпрос на добър тон сред демократично настроените журналисти да се отбелязва годишнината от свалянето на Живков с омаловажаване на случилото се на Десети ноември. В риториката на подобни анти-възпоменания непременно се изтъква фактът, че пленумът на ЦК освобождава генералния си секретар с благодарност за големите му заслуги, че истинските промени са запълнали или преди, или след – било с шествието за връчване на екологическата петиция, било със събрание в кино Петър Берон, било с войнствента демонстрация през декември 89 пред Народното събрание срещу член първи, било с подпалването на Партийния дом, било с гладната стачка на 39-те и разцепването на консенсуса от Кръглата маса.

Всъщност нищо грандиозно не се случи на Десети ноември. В известен смисъл символиката на датата напомня втръсналия на всички ни Девети септември, когато България е толкова далеч от съветския модел, колкото тя е от западноевропейския при свалянето на Живков от съратниците му. Трябва да минат няколко години, за да бъдат изиграни западните съюзници, да бъдат смазани буржоазните партии и партньорите вътре в ОФ, да бъде приведена в добър сталинистки порядък самата комунистическа партия. По същия начин след Десети ноември ще се заредят битки вътре в партията на горбачовисти и живковисти, кръгла маса, роене и отлюспване в неукрепналата опозиция ; мъчително ще почнат да се въвеждат в словесното обращение думи като “демокрация”, “Европа”, “частна собственост”, “капитализъм”, “НАТО”... Кой не би се изкушил да привиди в паметната дата една користна медийна манипулация, извършена било от ляво, било отдясно, било отвътре, било отвън ?

По-различни биха изглеждали нещата, ако свалим марксистите очила, през които сме свикнали да виждаме само “реални” неща от сферата на икономика, правото, политиката, а други, от символично естество да подминаваме с презрение. Всъщност кой може да разграничи реално и от въображаемо събитие, особено днес, в епохата на медиите, когато анонсът е по-важен от разиграването, сензацията – от опровержението, новото от вярното ? Политиката не може да не се опира на митове, в това се състои нейната дълбока същност : за да накараш някой да прави нещо, трябва първо да го накараш да повярва, а за да вярва, трябва да възникнат събития, дати, повратни моменти. Кой би се решил да захвърли уюта на уреденото си всекидневие и да скочи в неизвестността в името на един мъчителен и сложен процес, чийто резултат на всичкото отгоре не е еднозначен ? За да поемеш риск, да скъсаш, да почнеш начисто трябва да сътпиш върху нещо цялостно и еднозначно, било то истина или медийна фикция. Смяната на съветския модел с европейски – с всички трудности, които това щеше да повлече – можеше да се опре единствено на някакъв общовалиден политически мит и единственият такъв мит беше свалянето на Живков.

В какво се състои той ? Можем да кажем, че всъщност Десети ноември беше контра-мит : той просто сложи край на мита “Девети септември” за всемогъществото на комунистическата власт. В монолитната снага на властта за първи път от 45 години се появи пукнатина : Живков няма да умре на поста си, някакви други сили са се оказали по-силни от него, значи машината не е всемогъща, значи е възможно нещата да се променят. Не можем да си представим комунистическия режим без вярата във всемогъществото на репресията и вездесъщия сценарий, без целенасочено разпространявания страх от тотално следене, от жестоко наказание на абсолютно всяко инакомислие. За тази почти религиозна вяра свидетелствува всеобщо разпространеното убеждение, че всички телефонни разговори се подслушват - това в една страна, чиито телефонни централи датират от 30-те години и техническият гений трудно се справя с най-обикновено телефонизиране на столичния град. “Първият” не беше нищо повече от едно земно възплъщение на мита : той беше онзи, който всичко знае, и дърпа всички конци ; народното въображение го беше надарило с почти свръхестествени политически способности да манипулира, подчинява, овладява. Защото той беше просто преобърнат образ на безпомощната, превърната в стадо маса.

Десети ноември беше пробив в стената на страха не защото нещо реално се случи, не защото Държавна сигурност бе извадена от конспиративното си съществуване, танковете в Горна баня бяха обезопасени или действията на политиците излязоха на светло. Просто настъпи краят на вярата в тоталния контрол – хората получиха символ, който им позволяваше да повярват, че вече не вярват в машината. Останалото беше политика.